

**Worldwide International
Inter Disciplinary Research Journal**
(A Peer Reviewed)

Year-7, Vol.I, Issue-XLV, 12 January 2022

जनप्रगती बहुउद्देशिय सेवाभावी संस्था नांदेड
तथा
सिध्दी प्रकाशन नांदेड यांच्या संयुक्त विद्यमाने

**स्वामी विवेकानंद जीवन परिचय,
कार्य, सेवाभाव आणि विचार**

Special Issue

Editor By

Dr. Rajesh Gangadharrao Umbarkar

Dept. of Economics

N.S.B. College, Nanded.

उठो जागो !

लक्ष प्राप्ती तक

रूको मत !!!

Address for Correspondence

Mrs. Pallavi Laxman Shete

Editor in Chief : Worldwide International Inter Disciplinary Research Journal (A Peer Reviewed Referred)
Principal, Sanskriti Public School, Nanded (MH, India) Email : shrishprakashan2009@gmail.com

House No. 624 - Belanagar, Near Maruti Temple, Taroda (Kh.) Nanded - 431605 (India - Maharashtra)
Email - umbarkar.rajesh@yahoo.com, shrishprakashan2009@gmail.com Mob. No. 9623979067

Director : Mr. Tejas Rampurkar (For International Contacts only + 91-8857894082)

(Arts - Humanities - Social Sciences - Sports, Commerce, Science, Education, Agriculture, Management,
Law, Engineering, Medical, Ayurveda, Pharmaceutical, Journalism, Mass Communication, Library Science Faculty's)

ISSN: 2454 – 7905

SJIF Impact Factor 2022: 7 . 479

Worldwide International Inter Disciplinary Research Journal

A Peer Reviewed Referred Journal

Quarterly Research Journal

(Arts-Humanities-Social Sciences- Sports, Commerce, Science, Education, Agriculture, Management, Law, Engineering,
Medical-Ayurveda, Pharmaceutical, MSW, Journalism, Mass Communication, Library sci., Faculty's)

www.wiidrj.com

Vol. I

ISSUE - XLV

Year – 7

12 Jan. 2022

विशेष अंक

जनप्रगती बहुउद्देशीय सेवाभावी संस्था नांदेड तथा सिध्दी प्रकाशन
यांच्या संयुक्त विद्यमाने

स्वामी विवेकानंद जीवन परिचय, कार्य, सेवाभाव आणि विचार

Special Issue

Editor by

Dr. Rajesh Gangadharrao Umbarkar

Dept. of Economics

N. S. B. College, Nanded.

Editor in Chief : Mrs. Pallavi Laxman Shete

Principal, Sanskriti Public School, Nanded. (MH. India) Email: Shrishprakashan2009@gmail.com

Director : Mr. Tejas Rampurkar

(For International contact only +91-8857894082)

Address for Correspondence : House No.624 - Belanagar, Near Maruti Temple, Taroda (KH),

Nanded – 431605 (India -Maharashtra) Email: Shrishprakashan2009@gmail.com

umbarkar.rajesh@yahoo.com Mob. No: +91-9623979067 Website: www.wiidrj.com

17.	स्वामी विवेकानंद जयंती निमित्त स्वामीजींचे आर्थिक विचार	प्रा. हनुमंतराव कृष्णा जगताप	52
18.	स्वामी विवेकानंदांचे शैक्षणिक विचार	डॉ. सुनिता पर्वतराव पेटकर	54
19.	स्वामी विवेकानंद यांचे बालपण व शिक्षण	डॉ. व्यंकटेश काळुराम मदनुरे	57
20.	"स्वामी विवेकानंदांच्या विचाराची आजच्या संदर्भात प्रासंगिकता"	धिरज सतिषराव नाईक	60
21.	विवेकानंद यांचे शिक्षणविषयक तत्वज्ञान	डॉ. संजीवनी श्रीपाद नेरकर	63
22.	'स्वामी विवेकानंद यांची स्वातंत्र्याची संकल्पना'	डॉ. भुजंग विठ्ठलराव पाटील	66
23.	स्वामी विवेकानंद, व्यावहारिक वेदांताचा जनक	प्रा. डॉ. रमेश के. शेंडे	71
24.	योद्धा सन्याशी स्वामी विवेकानंद यांचा जीवन परिचय	डॉ. मदन जी. प्रधान	74
25.	स्वामी विवेकानंदांचे शिक्षण विषयक विचार	प्रा. डॉ. बसवेश्वर पांडागळे	77
26.	स्वामी विवेकानंदांचे बालपण	डॉ. रंजलकर विनिता विनोदराव	80
27.	स्वामी विवेकानंदांचे जीवन आणि कार्य	प्रा. राजाराम नामदेव निगडे डॉ. महेश नारायणराव मोटे	82
28.	'स्वामी विवेकानंद यांचे स्त्रीशिक्षण विषयक विचार : एक चिंतन'	डॉ. रजनी अ. बोरोळे	87
29.	स्वामी विवेकानंद यांचे स्त्रीविषयक विचार / दृष्टीकोन	सौ. जागृती जगदीश घारे	91
30.	स्वामीजींचे शिक्षण विषयक विचार	डॉ., प्रकाश कांबळे	94
31.	स्वामीजींची विचारधारा : स्त्री विषयक दृष्टिकोन	प्रा. मनोज के. सरोदे	97
32.	'स्वामी विवेकानंदांचे राजकीय विचारांच्या विकासातील योगदान': एक चिकित्सक अध्ययन	डॉ. सुभाश दौलतराव उपाते	101
33.	स्वामी विवेकानंद यांचे शैक्षणिक विचार	डॉ. सचिन उत्तमराव हंचाटे	105
34.	विवेकानंद: एक संचारक	अमोल दीपकराव धुळे प्रा. डॉ. सुहास दुर्गादास पाठक	109
35.	स्वामी विवेकानंद आणि आजचा युवक	शिंदे प्रशांत पांडूरंग	112
36.	'स्वामी विवेकानंद यांचे धार्मिक विचार'	प्रा. डॉ. एस. पी. घायाळ	115

“स्वामी विवेकानंदांचे राजकीय विचारांच्या विकासातील योगदान”: एक चिकित्सक अध्ययन

डॉ. सुभाश दौलतराव उपाते

सहयोगी प्राध्यापक राज्यशास्त्र विभाग प्रमुख, आदर्श कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय, देसाईगंज (वडसा), जि. गडचिरोली
सारंश :

स्वामी विवेकानंद 'आधुनिक भारत' या निबंधात लिहीतात की, प्रजेची शक्ती नेहमीच अप्रत्यक्ष व अव्यवस्थित होती. ज्याप्रमाणे मानवी हृदयात रक्तसंचय व षरिरात रक्ताभिसरण दोन्ही गोष्टी आवश्यक आहे. त्याचप्रमाणे राज्यातही शक्तीचे एकत्रीकरण व विक्रीकरण सारखेच आवश्यक असते. संपत्तीचे केंद्रीकरण, व्याजाचे धारदार षस्त्र ही वैश्य वर्गाच्या सामर्थ्याची व प्रभुत्वाची साधने असतात. ज्यांच्या श्रमामुळे ब्राम्हणांची प्रतिष्ठा व क्षत्रियांचे सामर्थ्य व वैश्यांची संपत्ती निर्माण होते त्यांचा सर्वांना विसर पडतो. पूर्ण देशात त्यांना अंत्यजांचा दर्जा प्राप्त होतो, उच्चवर्णीय त्यांना पशू समजून त्यांच्याशी वागतात. ह्यातूनच क्षुद्रांची क्रांती जन्माला येते. लाखो गरीब श्रमिकांविषयी विवेकानंदांना जिह्वाळा होता. 'शोषित शोषकांचे शोषण करतील' असे विवेकानंद म्हणतात. विवेकानंदांच्या राष्ट्रभक्तीत विशुद्धता व रचनात्मकता आहे. संकुचितपणा, स्वार्थाचा वा कुपमंडुक वृत्तीचा स्पर्श झालेला नव्हता. आमच्या इतिहासाशी व क्रमविकासाशी इमान राखून नवा भारतवर्ष उभा करण्याचे काम नेहमी आमचे 'आम्हालाच' करावे लागणार आहे. याचा विसर पडता कामा नये, प्रत्येक भारतीयाला उद्देशून विवेकानंद म्हणतात, "तू सर्वषक्तीमान आहेस, जा, तोफेच्या तोंडाशी जा. मिळू नकोस. महापाप्याचाही तिरस्कार करू नकोस. तुझी दृष्टी अभ्यंतरी वळव. तिथे परमात्मा वास करित आहे.....!"

'उत्तिष्ठत, जाग्रत प्राप्य वरान्निबोधन' 'उठा, जागे व्हा. आणि जोपर्यंत धेय्य साध्य होत नाही तोपर्यंत थांबू नका. दौर्बल्याच्या मोहनिद्रेतून जागे व्हा!'

प्रस्तावना:

विवेकानंदांच्या व्यक्तिमत्त्वाला आकार देण्याचे श्रेय शिक्षणापेक्षा त्यांचे गुरु रामकृष्ण परमहंसांना आहे. नरेंद्र दत्ताचा विवेकानंद या दक्षिणेश्वर संतानेच केला हे स्वतः विवेकानंदांनीच कबूल केले आहे. ऐक्याची भावना हे हिंदूधर्म, इस्लामधर्म व ख्रिस्ती धर्म या तिन्ही धर्मात त्यांना दिसली. नरेंद्राच्या स्वरूपात आपल्याला आपला शिष्योत्तम— आपला अध्यात्मिक वारस गवसला आहे अशी मनोमन त्यांची खात्री झाली होती. रामकृष्ण परमहंसांना आपल्या कार्यासाठी सामर्थ्यसंपन्न देहाची, पृथ्वीला वळवू शकणाऱ्या बाहुंची, पृथ्वी पालथी घालू शकणाऱ्या पायांची त्यांना गरज होती. तसेच सहकाऱ्यांचे मंडळ उभे करून त्यावर प्रभाव पाडण्यासाठी असे बुद्धिसंपन्न मस्तक वसाऱ्या विश्वाबद्दलच्या अपार प्रेमाने काठोकाठ भरलेले हृदय त्यांना हवे होते ते नरेंद्र च्या रूपात मिळाले. मृत्यूपूर्वी चार दिवस रामकृष्णांनी समाधीव्दारे नरेंद्रांना आपल्यात समाविष्ट करून घेतले. जेव्हा नरेंद्र भानावर आला तेव्हा रामकृष्णांच्या नेत्रांतून घळवळा अश्रूंचा ओघ वाहतांना त्याला दिसला. रामकृष्ण परमहंस म्हणतात, 'माझ्याजवळ होते—नव्हते ते सर्व तुला देऊन आज मी खरा गरीब फकीर बनलो आहे. या षक्तीच्या साहाय्याने तुला या जगात मानवांचे फार मोठे कल्याण करता येईल आणि ते कार्य पुरे झाल्या वाचून तुला निजधामास जाता येणार नाही.' त्या दिवसापासून रामकृष्णांच्या सर्व सिद्धी नरेंद्रात संक्रमित झाल्या.

मूळ शब्द: जिवन चरित्र, प्रेमयोग, भक्तियोग, कर्मयोग, राष्ट्रभावना.

संशोधन लेखाचे उद्दिष्ट्ये:

1. स्वामी. विवेकानंदांच्या जिवन चरित्राचे अध्ययन करणे.
2. अध्यात्मातून व्यक्तीविकासाचे अध्ययन करणे.
3. विवेकानंदांच्या राष्ट्रभक्तीच्या विचारांचे अध्ययन करणे.

जिवनचरित्र :